

מ ב א

קובץ היישובים מכיל את היישובים בישראל וכולל משתנים גיאוגרפיים המאפיינים אותו :

שם יישוב, סמל היישוב, המחוז והנפה, האזור הטבעי, צורת היישוב בהתאם לשנת עיבוד הקובץ, צורת היישוב הקבועה, ההשתייכות הארגונית, המעמד המוניציפלי, השיוך למטרופולין, שנת ההתיישבות היהודית, תחנת המשטרה, הוועדה לתכנון ולבנייה שבמרחב הפעולה שבה נמצא היישוב, נקודת הציון המרכזית, גובה ממוצע והאוכלוסייה לסוף השנה בהתאם לשנת הקובץ.

קובץ היישובים כולל את היישובים היהודיים באזור יהודה ושומרון ובחבל עזה בהתאם לשנה הרלוונטית. כן נכללים בקובץ שבטי בדווים, שלפחות חלק מאוכלוסייתם מתגוררת מחוץ לגבולות יישובים מוכרים ומוקדי התעסוקה והחינוך – ראה הסבר מצורף.

הגדרות והסברים

1. **יישוב** - מקום המאוכלס בקביעות והמקיים את התנאים האלה :

- א. גרים בו בקביעות 40 תושבים בוגרים או יותר (עד שנת 1997 התייחסה ההגדרה ל-20 תושבים קבועים).
- ב. בעל מינהל עצמי.
- ג. אינו נמצא בתחום המוניציפלי של יישוב אחר.
- ד. מוסדות התכנון אישרו את הקמתו.

שינויים ביישובים: מדי שנה חלים ברשימת היישובים שינויים הנובעים ממספר גורמים (נוסף על הקמת יישובים חדשים):

- א. איחוד כמה יישובים קטנים ליישוב אחד. לדוגמה: בועינה ונוג'ידאת אוחדו ליישוב אחד: בועינה-נוג'ידאת; דאלית אל-כרמל ועספא אוחדו לעיר כרמל.
- ב. צירוף של יישוב אחד או של כמה יישובים קטנים ליישוב גדול. לדוגמה: נחלת יהודה צורפה לראשון לציון; מוצא תחתית צורפה לירושלים; צור יגאל צורפה לכוכב יאיר.
- ג. פיצול יישובים. לדוגמה: עילוט הופרדה מנצרת לאחר שבמשך כמה שנים היו שני היישובים רשות אחת.

מקור השינויים הוא החלטות שאותן אישר שר הפנים.

שינויים בעקבות איחוד רשויות: בשנת 2003 על פי החלטת הממשלה נחקק חוק איחוד הרשויות במסגרת התכנית להבראת כלכלת ישראל שנכנס לתוקף באוקטובר 2003. במסגרת החוק אוחדו רשויות מקומיות לרשות מקומית אחת וצורפו רשויות מקומיות קטנות לרשות מקומית גדולה. כמו כן ישנן רשויות מקומיות קטנות ששינו את מעמדן המוניציפלי והחל בשנת 2003 שייכות למועצה אזורית ולא מהוות מועצה מקומית. חלק משמות הרשויות החדשות עדיין זמניים והם מסומנים בכוכבית.

שינויים בעקבות פינוי יישובי עזה וצפון השומרון: החל משנת 2005 יישובי עזה ו-4 יישובים בצפון השומרון אינם נכללים במצבת היישובים עקב פינוי היישובים במסגרת חוק יישום תוכנית התנתקות התשס"ה-2005.

יישובים יהודיים ויישובים לא יהודיים - היישובים נחלקים ל"יישובים יהודיים" וליישובים לא יהודיים בהתאם לרוב האוכלוסייה ביישוב. בדרך כלל יש ביישובים רוב מוחלט ליהודים או לערבים.

יישובים שבהם רוב לאוכלוסייה יהודית אך גם מספר ניכר של תושבים ערביים, מוגדרים יישובים מעורבים. עד שנת 1984 היו שמונה יישובים מעורבים: ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, עכו, רמלה, לוד, מעלות-תרשיחא ונצרת עילית. ב-1985 נוסף נווה שלום כיישוב כפרי מעורב.

בפרסומי הלשכה נכללים היישובים המעורבים הן ביישובים היהודיים והן ביישובים הלא יהודיים, אך בנתוני סך הכל נמנים יישובים אלו רק פעם אחת.

סמל יישוב - מערכת סמלי היישובים נבנתה בשנות החמישים בידי משרד הפנים (4 ספרות הניתנות לכל יישוב בארץ), בעיקר כדי לעזור בפעילות ממוחשבת של מערך מרשם האוכלוסין ורישומי המען של תושבי המדינה. המערכת היא דינמית ומתעדכנת בתיאום עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

2. **מקום -** מקום הוא נקודה חדשה שהחלה להתאכלס, אך עדיין אינה עומדת בתנאי ההגדרה של "יישוב" או נקודה שהייתה פעם יישוב והוצאה מרשימת היישובים. עבור נקודות אלו מצוין "מקום" בטור צורת היישוב בלוחות. אוכלוסיית ה"מקומות" כלולה בין ה"גרים מחוץ ליישובים" (ראה להלן "צורת יישוב"). בעבר ה"מקומות" כוללו גם את אתרי קרוונים שהוקמו בשנים 1991-1992 מחוץ לתחומי היישובים וברובם נסגרו.

3. **שבטי בדווים -** רשימת היישובים כוללת גם את שבטי הבדווים המוכרים במשרד הפנים כ"שבטים עצמאיים", שלפחות חלק מאוכלוסייתם מתגוררת מחוץ לגבולות יישובים מוכרים. אוכלוסיית שבטי הבדווים נכללת בלוחות הסיכום באוכלוסייה הגרה מחוץ ליישובים (ראה הגדרת "צורת יישוב").

השבטים הבדוויים אינם נכללים במניין היישובים, אף שהם נמצאים ברשימת היישובים שמפרסמת הלשכה מדי שנה.

במפקד 1995 נפקדה אוכלוסיית שבטי הבדווים על פי האזור שבו היא יושבת ולא בחלוקה לפי שבטים, ולכן לא ניתן לפרט את אוכלוסיית הבדווים על פי השתייכותם השבטית.

אוכלוסיית שבטי הבדווים המתגוררת בתחומי יישובים מוכרים נכללת בכל יישוב שבו היא מתגוררת, ולא נכללה ברשימת השבטים ובאוכלוסייתם.

לגבי היישובים הבדוויים המוכרים בדרום, הדיווח על שינויים בפרטים אישיים אינו מלא. במקרים רבים, בעיקר בעת רישום לידות, מוסרים הבדווים ככתובתם את שם השבט במקום את שם היישוב שבו הם גרים. הואיל והשבטים נכללים בקטגוריה "גרים מחוץ ליישובים", קיימים בקטגוריה זו שיעורי לידה והרכב גילים שאינם מתקבלים על הדעת, והדבר מפריע לקביעת אומדן האוכלוסייה.

4. **מחוז ונפה -** המחוזות והנפות הוגדרו לפי החלוקה המינהלית הרשמית של מדינת ישראל. על פי חלוקה זו קיימים בארץ 6 מחוזות המחולקים ל-15 נפות. עד 1981 היו רק 14 נפות, מאז נוספה גם נפת גולן במחוז הצפון.

הנפות יזרעאל ותל אביב חולקו על ידי משרד הפנים לתת-נפות, כפי שמקובל בקובץ האוכלוסין של משרד הפנים. הסמלים של תת-נפות אלו צוינו על פי בקשת משרד הפנים בטור "נפה", אף כי לחלוקת משנה זו אין תוקף רשמי ולכן החלוקה לתת נפות אינה מיוצגת בלוחות.

הנתונים בלוחות הסיכום מוצגים לפי הגבולות הנוכחיים של הנפות.

על ששת המחוזות של מדינת ישראל ונפותיהם נוספו החל ב-1972 אזורי יהודה ושומרון וחבל עזה, כדי לאפיין את היישובים היהודיים ואוכלוסייתם הנמצאים באזורים אלו.

באזור יהודה ושומרון וחבל עזה (עד לאוגוסט 2005) הוגדרו הנפות לפי החלוקה המינהלית שהייתה נהוגה במינהל האזרחי. חלוקה זו אינה באה לידי ביטוי בלוחות הסיכום.

החל משנת 2005 יישובי חבל עזה ו-4 יישובים בצפון השומרון^א אינם נכללים במצבת היישובים עקב פינוי היישובים במסגרת חוק יישום תוכנית ההתנתקות התשס"ה-2005.

5. **אזור טבעי -** במסגרת החלוקה המינהלית הרשמית לנפות, נעשתה עוד ב-1961 חלוקה מפורטת יותר של שטח המדינה לאזורים טבעיים. כל אזור טבעי הוא חלק של נפה אחת, ובמקרים מסוימים מהווה נפה שלמה.^(א)

^א רשימת היישובים שבוטלו בעקבות חוק יישום תוכנית ההתנתקות 2005:

יישובי חבל עזה: אלי סיני; בדולח; בני עצמון; גדיד; דוגית; גן אור; גני טל; כפר דרום; מורג; נווה דקלים; ניסנית; נצר חזני; נצרים; פאת שדה; קטיף; רפיח ים; שליו.
יישובי צפון השומרון: גנים; חומש; כדים; שא נור

האזורים הטבעיים הם תחומים רצופים, אחידים ככל האפשר הן מבחינת המבנה הפיזי, האקלים והקרקעות, והן מבחינת התכונות הדמוגרפיות, הכלכליות והחברתיות של האוכלוסייה.⁽²⁾ אזור יהודה ושומרון וחבל עזה לא חולקו לאזורים טבעיים.

שינויים בחלוקה לאזורים טבעיים בין המפקדים: 1995, 1983, 1972, 1961

במפקד 1961 חולק שטח המדינה ל-36 אזורים טבעיים. פיצול אזורים טבעיים והוספת נפת גולן ב-1981 העלו את המספר ל-40 אזורים טבעיים במפקד 1972, ל-45 - במפקד 1983 ול-50 - במפקד 1995.

להלן פירוט השינויים בחלוקה לאזורים טבעיים בין המפקדים:

א. בין מפקד 1961 למפקד 1972 פוצלו האזורים הטבעיים האלה:

סמל אזור טבעי	1972	1961
243	אזור יחיעם	גליל עליון מערבי
244	אזור אילון	
245	אזור נהרייה	מישור עכו
246	אזור עכו	
613	אזור אשדוד	אזור אשקלון
614	אזור אשקלון	
624	ערבה צפונית	ים המלח והערבה
625	ערבה דרומית	

ב. בין מפקד 1972 למפקד 1983 נוספה חלוקה לאזורים טבעיים בנפת גולן, ופוצל אזור הר הנגב:

סמל אזור טבעי	1983	1972
626	הר הנגב הצפוני	הר הנגב
627	הר הנגב הדרומי	

ג. בין מפקד 1983 למפקד 1995 חלו שינויים באזורים האלה:

סמל אזור טבעי	1995	1983
234	עמק יזרעאל	עמק יזרעאל
235	אזור יקנעם	
241	אזור שפרעם	גליל תחתון מערבי
242	אזור כרמיאל	
411	מערב השרון	אזור השרון
412	מזרח השרון	
511	אזור תל אביב	אזור תל אביב
512	אזור רמת גן	
513	אזור חולון	
624	אזור ים המלח	ערבה צפונית

6. **צורת יישוב** - צורת היישוב נקבעה, ככל האפשר, לפי המצב בפועל ולפי ההגדרות שלהלן. אין בקביעה זו כדי להשליך על מעמדו של יישוב על פי דין.

היישובים נחלקים לשתי קבוצות עיקריות: יישובים עירוניים ויישובים כפריים. ההבחנה ביניהם מבוססת על גודל היישוב.

א. **יישובים עירוניים** - מונים 2,000 תושבים ויותר, ומסווגים לקבוצות לפי גודלם.

ב. **יישובים כפריים** - מונים פחות מ-2,000 תושבים, ומסווגים לפי צורות היישוב האלה:

מושב (לרבות כפר שיתופי)^(א) - יישוב כפרי המאורגן כאגודה שיתופית ויש לו זכות לנחלות חקלאיות (לפי משמעות מונח זה במינהל מקרקעי ישראל). זהו יישוב של יחידות משפחתיות, אשר כל אחת מהן היא ישות כלכלית עצמאית. חלק מהייצור ומהמינהל הכלכלי הוא בידי האגודה השיתופית, ורמת השיתוף נקבעת בידי התושבים.

מושב שיתופי - יישוב כפרי שיתופי, שבו הייצור והשיווק מבוצעים במשותף, ואילו הצריכה מתבצעת באופן פרטי.

קיבוץ - בשנת 2003 ועדה ציבורית לעניין הקיבוצים שהוקמה בהחלטת ממשלה בכדי לענות על צורות החיים השונות שהתהוו בקיבוצים הרחיבה את הגדרת הקיבוץ, אך לא שינתה או ביטלה את היישובים שהוגדרו קודם כקיבוץ^(ב). הגדרת הקיבוץ על פי הוועדה מבחינה בין "קיבוץ שיתופי" לבין "קיבוץ מתחדש". יש לציין כי אין התייחסות להגדרות החדשות בסימול הקיבוץ בפרסום.

קיבוץ שיתופי - יישוב המאורגן על יסודות של בעלות הכלל בקניין, של עבודה עצמית ושל שוויון ושיתוף בייצור, בצריכה ובחינוך.

קיבוץ מתחדש - יישוב המאורגן על יסודות של שיתוף הכלל בקניין, של עבודה עצמית, שוויון ושיתוף בייצור, בצריכה ובחינוך. הוא מקיים ערכות הדדית בעבור חבריו ובתקונו קיימת הוראה לגבי אחד או יותר מהסעיפים הבאים להלן:

1. חלוקת תקציבים לחברים בהתאם לתרומה, לתפקיד או לוותק.

2. שיוך דירות לחברים.

3. שיוך אמצעי הייצור לחברים (למעט קרקע, מים ומכסות ייצור) ובלבד שהשליטה באמצעי הייצור תהיה בידי האגודה השיתופית ולא בידי החברים. בתקנון האגודה קיימות הוראות בדבר הגבלת הסחורות ואמצעי הייצור שחולקו לחברים.

יישוב מוסדי - מוסד בעל תכונות של יישוב, שאינו כלול בתחום המוניציפלי של יישוב אחר.

יישוב קהילתי - יישוב כפרי המאורגן כאגודה שיתופית, שאין לו זכות לנחלות חקלאיות, ושוויון תחומי הפעולה של האגודה השיתופית (היצרני, הצרכני, המוניציפלי והחברתי) והיקפה נקבעים בידי התושבים.

עד למפקד 1995 נכללה קבוצה זו בקבוצת "היישובים הכפריים האחרים" (ראה להלן). החל במפקד 1995, קבוצת היישובים הקהילתיים מסווגת בנפרד.

יישוב כפרי אחר - יישוב המונה פחות מ-2,000 תושבים ואשר אינו נכלל באחד מסוגי היישובים הכפריים שפורטו לעיל.

(א) כמה כפרים שיתופיים של האיחוד החקלאי הוגדרו כיישובים קהילתיים בהתאם לתקנון שעל פיהם הם פועלים.

(ב) עד לשנת 2002 הייתה הגדרת הקיבוץ: יישוב כפרי שיתופי, שבו הייצור, השיווק והצריכה מאורגנים על בסיס שיתופי.

עד 1991 נכללו ביישובים הכפריים האחרים גם מרכזים כפריים. מרכז כפרי הוגדר כ"יישוב כפרי המרכז שירותים או מפעלים תעשייתיים לכמה יישובים כפריים בסביבתו". לאחרונה חלו שינויים רבים בקבוצה זו וקשה להגדירה כקבוצה נפרדת. חלק מהמרכזים הכפריים אשר הוקמה להם אגודה קהילתית הוגדרו כיישובים קהילתיים וחלקם נפתחו להתיישבות ונשארו בין ה"יישובים הכפריים האחרים".

שבטי בדווים - אוכלוסייה בדווית בדרום הארץ ובצפונה, המהווה חלק מהאוכלוסייה המוסלמית המתגוררת מחוץ לתחומי יישובים מוכרים (ראה סעיף 3 לעיל). הריכוזים שבהם אוכלוסייה זו מתגוררת אינם נמנים במניין היישובים.

גרים מחוץ ליישובים - קבוצות של אוכלוסייה המתגוררות מחוץ לתחומי שטח השיפוט של יישובים מוכרים. המקומות שבהם אוכלוסייה זו מתגוררת אינם בעלי מאפיינים של יישוב (כפי שהוגדר לעיל).

באוכלוסיית הגרים מחוץ ליישובים נכללות גם האוכלוסיות של המקומות, של שבטי הבדווים, של בודדים הגרים מחוץ לתחומי יישובים וכו'.

שינויים בסיווג צורת היישוב

עד למפקד 1983 נעשתה ההבחנה בין יישובים עירוניים לכפריים לפי ארבעה קריטריונים:

א. מספר התושבים ביישוב

ב. המעמד המוניציפלי

ג. אחוז המועסקים בחקלאות

ד. השתייכות לאגד ערים.

בהתאם להבחנה זו, לא כללה קבוצת היישובים העירוניים על פי הסיווג הישן (עד 1983):

1. יישובים יהודיים שבהם 2,000 עד 10,000 תושבים ויישובים ערביים שבהם 5,000 עד 10,000 תושבים, ואשר יותר ממחצית המועסקים בהם עבדו בחקלאות.

2. כל היישובים הערביים שבהם 2,000 עד 5,000 תושבים.

לעומת זאת, היישובים העירוניים לפי הסיווג הישן כללו גם יישובים שאינם קיבוצים או מושבים, אשר מנו פחות מ-2,000 תושבים ושהיו כלולים באגד ערים.

מרכזים כפריים נכללו בסיווג הישן ביישובים המוסדיים, אך החל בסיווג של 1983 הם כלולים בקטגוריה "יישובים כפריים אחרים".

החל במפקד האוכלוסין שהתקיים בשנת 1983, ההבחנה בין יישובים עירוניים לכפריים היא רק לפי גודל היישוב ובמפקד 1995 לא נעשו שינויים בכללי הסיווג של צורות היישוב. עקרונות החלוקה ליישובים עירוניים וליישובים כפריים לא שונו, וכן נותרו חלוקת היישובים העירוניים לפי גודל וחלוקת היישובים הכפריים לפי סוג כשהיו. השינוי היחיד שנעשה הוא הוצאת היישובים הקהילתיים מתוך קבוצת "היישובים הכפריים האחרים" והתייחסות אליהם כאל צורת יישוב נפרדת.

צורת יישוב קבועה ושוטפת - יש יישובים שהגדרת צורת היישוב שלהם משתנה מקטגוריה כפרית לעירונית או מקטגוריה עירונית אחת לאחרת. כדי לאפשר השוואת נתונים דמוגרפיים משנה לשנה, נקבעה צורת יישוב קבועה. נקבעת לאחר כל מפקד ומעודכנת פעם אחת במחצית התקופה שבין המפקדים. משנת 1995 ועד שנת 2000 צורת היישוב הקבועה מתייחסת לזו שנקבעה במפקד 1995.

בשנת 2001 עודכנה צורת היישוב הקבועה בהתאם לשינויים שהתרחשו בגודל האוכלוסייה ביישובים (מאז 1995 ועד 2001). צורת היישוב הקבועה כעת היא זו שנקבעה בשנת 2001 עד למפקד האוכלוסין הבא שמתוכנן להיערך בשנת 2008.

צורת יישוב שוטפת: ביישובים עירוניים צורת היישוב נקבעת לפי גודל האוכלוסייה ביישוב בסוף כל שנה.

7. **השתייכות ארגונית** - המושבים, המושבים השיתופיים, הקיבוצים והיישובים הקהילתיים מופיעים גם לפי השתייכותם הארגונית, כגון מושבים של תנועת המושבים, מושבים של הפועל המזרחי וכד'.

היישובים הקהילתיים, שעד 31.12.1986 היו רשומים כשייכים לתנועת המושבים, מסווגים מאז 1987 כיישובים של המרכז החקלאי, והם קשורים אליו ישירות. זאת לעומת מושבים שיתופיים בודדים שהפכו ליישובים קהילתיים, ונשארו במסגרת של תנועת המושבים.

בשנת 2003 התנועה הקיבוצית המאוחדת ותנועת הקיבוץ הארצי התאחדו לתנועה מיישבת אחת בשם התנועה הקיבוצית.

8. **מעמד מוניציפלי של יישובים** - בהתאם להסדרים חוקיים ומינהליים, מבחינים בין שלושה סוגים של רשויות מקומיות:

א. עירייה - רשות מקומית של יישוב אחד בלבד, שקיבל מעמד של עירייה.

ב. מועצה מקומית - רשות מקומית של יישוב אחד בלבד, שאין לו מעמד של עירייה.

ג. מועצה אזורית - כוללת יישובים כפריים אחדים. לפעמים נכללים בתחומי מועצה אזורית גם יישובים עירוניים, לדוגמה: קיסריה (נכללת במועצה האזורית חוף הכרמל), כפר חב"ד (נכלל במועצה האזורית עמק לוד), צור הדסה (נכללת במועצה האזורית מטה יהודה). חלק מהיישובים העירוניים האלה מקבלים במועד מאוחר יותר מעמד של מועצה מקומית.

במועצה האזורית נכללים יישובים שיש להם נציגות במועצה, ויישובים הנמצאים בתחום המוניציפלי של המועצה אך אין להם נציגות בה.

נוסף על אלה יש יישובים שהם חסרי מעמד מוניציפלי, כלומר נמצאים בשטח שאינו שייך לרשות מוניציפלית.

המעמד המוניציפלי של היישובים עשוי להשתנות במשך השנים. מועצות מקומיות מקבלות מעמד של עירייה, יישובים במועצה אזורית מקבלים מעמד של מועצה מקומית, וייתכן גם מעבר של יישובים ממועצה אזורית אחת למועצה אזורית אחרת.

שינויים ברשימת המועצות האזוריות במהלך השנים יכולים לנבוע מהסיבות האלה:

א. איחוד מועצות אזוריות - לדוגמה: המועצה האזורית לב השרון היא איחוד של שתי מועצות אזוריות - הדר השרון והשרון הצפוני.

ב. ביטול מועצות אזוריות - לדוגמה: המועצה האזורית מרכז הגליל בוטלה ב-1990. כל היישובים שהיו בתחומה קיבלו מעמד של מועצות מקומיות.

ג. פיצול מועצות אזוריות - לדוגמה: המועצה האזורית נוף הגליל פוצלה בשנת 2000 לשתי מועצות - בוסתן אל-מרג' ואל-בטוף.

ד. הקמת מועצות אזוריות חדשות - מתבצעת בדרך כלל בשטחים שהיו קודם חסרי מעמד מוניציפלי. לעתים כולל תהליך כזה העברה של יישובים שהיו בתחום מועצות אזוריות אחרות אל המועצות האזוריות החדשות. לדוגמה: היישובים היהודיים בגולן והיישובים היהודיים באזור יהודה והשומרון ובחבל עזה היו בעבר חסרי מעמד מוניציפלי ואחר כך שויכו למועצות אזוריות שהוקמו באזורים אלו. במחוז הדרום הוקמה מועצה אזורית חדשה בשם אבו בסמה לטיפול ביישובים הבדווים החדשים.

9. **מטרופולין תל אביב, מטרופולין חיפה ומטרופולין באר שבע** - מטרופולין היא ריכוז עירוני גדול, שבו מספר רב של רשויות מקומיות אשר השטח שלהן יוצר רצף פיזי, ואשר ביניהן קיימים קשרים כלכליים, חברתיים ותרבותיים.

"מטרופולין" המטרופולין מורכבת בעיקר מיישובים בעלי אופי עירוני, אך שלא כאגד ערים, נכללים בה גם שטחי מועצות אזוריות ויישובים כפריים אשר משולבים כלכלית ותפקודית עם יישובי המטרופולין. לדוגמה, במטרופולין תל אביב נכללים כל יישובי מחוז תל אביב ומחוז המרכז וכן העיר אשדוד.

המטרופוליניים חולקו בהתאם למבנה הפנימי שלהן, כדלקמן:

הגלעין - שטח העיר הראשית, שהיא מוקד הפעילות של האוכלוסייה שבתחום המטרופולין.

טבעת פנימית - שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לגלעין המטרופולין.

טבעת תיכונה - שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לטבעת הפנימית.

טבעת חיצונית - שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לטבעת התיכונה.

כל אחת מהטבעות מחולקת ל-2 או 3 גזרות (צפונית, מזרחית, דרומית או מערבית) בהתאם למיקום בתוך הטבעת. זוהי חלוקה פנימית של כל אחת מהטבעות במטרופולינים.

עד שנת 2000 הוגדרו בישראל שתי מטרופולינים - מטרופולין תל אביב ומטרופולין חיפה. בשנת 2001 הוגדרה המטרופולין השלישית בישראל - מטרופולין באר שבע, והיא נמצאת היום בשלבי התהוות.

אפיון היישובים לפי המטרופולין שבה הם נמצאים מופיע ברשימת היישובים המסודרים לפי סדר אלף-ביתי.

החל בשנת 2002 שיטת סימול המטרופולין על טבעותיה וגזרותיה השתנה. עד כה סימול המטרופולין (גלעין, טבעת וגזרה) היה מורכב מ-2 ספרות בסדר רץ לכל מטרופולין.

השימוש הרב שנעשה היום בנתונים בחיתוך מטרופוליני העלה את הצורך ביצירת מערך סימול אחיד בעל הגיון פנימי וכעת הסימול מורכב מ-3 ספרות. הספרה השמאלית מייצגת את המטרופולין (תל אביב, חיפה או באר שבע), הספרה האמצעית את האזור (גלעין, טבעת) והספרה הימנית את הגזרה (צפונית, מזרחית, מערבית או דרומית).

שינויים בגבולות המטרופולינים (בעבר אגדי ערים):

במפקד 1983, לעומת מפקד 1972, חלו שינויים בולטים בגבולות אגדי הערים, ברשימת היישובים שהיו שייכים להם ובחלוקה לטבעות ולגזרות באגד תל אביב.

אגד ערים תל אביב: ב-1972 כלל האגד 27 יישובים, שחולקו לשתי טבעות. החל במפקד 1983, עם הרחבת תחום האגד, נכללו באגד הערים תל אביב 41 יישובים שחולקו ל-3 טבעות. הטבעת הפנימית ב-1983 זהה לזו של 1972 בתוספת היישוב מקווה ישראל. הטבעת התיכונה ב-1983 זהה לטבעת החיצונית ב-1972 בתוספת היישוב בית דגן, ואילו הטבעת החיצונית ויישוביה ב-1983 עדיין לא נכללו באגד הערים ב-1972.

אגד ערים חיפה: ב-1972 נכללו באגד 8 יישובים וב-1983 נכללו בו 14 יישובים, בשל צירוף כפר ביאליק לטבעת הפנימית וצירוף חמישה יישובים נוספים לטבעת החיצונית.

לקראת מפקד 1995 הוגדרו מחדש גבולות אגדי הערים. הם הוגדרו **כמטרופולינים** הכוללות מספר רב יותר של יישובים. לדוגמה: **מטרופולין חיפה** כוללת בגבולה הצפוני את נהרייה, **ומטרופולין תל אביב** כוללת את כל מחוז המרכז ומחוז תל אביב, ומשתרעת עד גבולה הדרומי של העיר אשדוד.

בשנת 2001 החליטה הוועדה לסטטיסטיקה מוניציפלית ולסיווגים גאוגרפיים על תיקון גבולות מטרופולין חיפה (על בסיס גבולות שכבר הוגדרו בשנת 2000). זאת לאחר עבודת מחקר מקיפה אשר בחנה קשרים כלכליים (יוממות) ותנועות דמוגרפיות (הגירה פנימית) בין גלעין המטרופולין ליישובים הסובבים אותו.

תיקון גבולות מטרופולין חיפה בשנת 2001 התמקד בעיקר בגזרה הצפונית של הטבעת החיצונית של המטרופולין, אך תוקן מעט גם גבולה הדרומי של המטרופולין. תיקון הגבולות התבטא בהוספה ובגריעה של יישובים. על פי הגבולות החדשים יש כיום בטבעת החיצונית 132 יישובים. הגזרה הצפונית של הטבעת החיצונית גדלה ב-33 יישובים, והגזרה הדרומית של אותה טבעת קטנה ביישוב אחד.

גבולות מטרופולין תל אביב לא השתנו.

מטרופולין באר שבע - בשנת 2001 התקבלה תכנית המגדירה את גבולותיה של מטרופולין חדשה בדרום, מטרופולין אשר הולכת ומתהווה סביב העיר באר שבע. מבנה תוכנית מטרופולין באר שבע

דומה לזו של המטרופולינים האחרות; כמוהן גם היא מחולקת לטבעות ולגזרות. הטבעות מוגדרות על פי המרחק שלהן ממרכז המטרופולין ("הגלעין") - שהוא העיר באר שבע. תחומי מטרופולין באר שבע כוללים את הנגב הצפוני, מגבול נפת באר שבע בצפון ועד למצפה רמון בדרום, ומגבול רצועת עזה ומצרים במערב ועד לים המלח וגבול ירדן במזרח.

10. **שנת ההתיישבות היהודית** - פרט זה צוין לגבי יישובים יהודיים בלבד.

לפי נסיבות המקרה, נרשמה שנת הייסוד של היישוב או שנת אכלוסו בידי יהודים. לגבי הערים ירושלים, צפת, טבריה וחיפה, שבהן נמצאה זה מאות שנים באופן רצוף אוכלוסייה יהודית ניכרת, צוין "יישוב ותיק".

יש יישובים יהודיים שבעשרות השנים האחרונות יושבו יותר מפעם אחת. אם ההפסקה בהתיישבות הייתה ארוכה, צוינה שנת ההתיישבות האחרונה. אם ההפסקה הייתה קצרה יחסית (למשל בימי מלחמת העצמאות), צוינה שנת ההתיישבות המקורית. אם קיבוץ התפצל לשני פלגים השוכנים זה ליד זה, צוינה שנת ההתיישבות המקורית של הקיבוץ.

במקרה של איחוד יישובים צוינה שנת הייסוד של הוותיק מביניהם. לדוגמה, בעקבות איחוד הרשויות המקומיות בשנת 2003 בנימינה-גבעת עדה, מודיעין-מכבים-רעות, וסביון (שאוחדה עם גני יהודה) שונתה שנת הייסוד של הרשויות שקיבלו את שנת הייסוד של היישוב הוותיק.

11. **ועדת תכנון** - ועדה מקומית לתכנון ולבנייה. בין שאר סמכויותיה גם מתן היתרי בנייה במרחב התכנון שבו היא פועלת.

מרחב תכנון יכול לכלול את התחום של רשות מקומית אחת או את התחומים של רשויות אחדות. מרחב תכנון יכול לכלול גם שטח הנמצא מחוץ לתחום של רשות מקומית מסוימת.

בשטחים שאין להם ועדה מקומית לתכנון, משמשת הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה גם כוועדה מקומית. שטח כזה מכונה "מרחב תכנון גלילי".

12. **נקודת ציון מרכזית** - ציון מקומו של היישוב נעשה על פי רשת הקואורדינטות החדשה של ישראל, כפי שסומן במפות של אגף המדידות.

ציון מקום היישוב נעשה באמצעות שמונה ספרות: ארבע הספרות הראשונות מציינות את המרחק מזרחה (במאות מטרים) וארבע הספרות האחרונות את המרחק צפונה (במאות מטרים) מצירי הרשת.

נקודת הציון (נ"צ) ביישובים מתייחסת על פי רוב למקום הבניין של העירייה או של המועצה המקומית.

בשבטי הבדווים נקודת הציון מתייחסת למקום הריכוז העיקרי של השבט.

13. **תחנת משטרה** - על פי החלוקה הנהוגה במשטרת ישראל, מתאפיין המערך המשטירתי בארץ בחלוקה היררכית של נקודות, תחנות, מרחבים ומחוזות. נקודות המשטרה כפופות לתחנות, תחנות המשטרה מקובצות למרחבים והמרחבים מקובצים למחוזות (כיום חמישה במספר).

החלוקה ההיררכית היא חלוקה פנימית של המשטרה ומדי פעם חלים בה שינויים. השינויים מתייחסים לכפיפות היישובים לנקודות, לתחנות ולמרחבים.

החלוקה הגאוגרפית ומפתחות הסמלים מתקבלים מהמטה הארצי של משטרת ישראל, והוא האחראי לתיקונם.

14. **קבוצות אוכלוסייה ודת** - קבוצות האוכלוסייה המפורטות במערכת, נחלקות לשלש קבוצות עיקריות:

יהודים

ערבים - כוללים מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים.

אחרים - כולל נוצרים לא ערבים וקבוצה המוגדרת ללא סיווג דת, המהווה ברובה בני משפחה של עולים יהודים אשר אינה מסווגת לפי דת במשרד הפנים.

15. **אוכלוסיית היישוב** - היא אומדן האוכלוסייה הקבועה ביישוב בהתאם לסוף שנת הקובץ הרלוונטי ומבוסס על:

- 1) התוצאות הסופיות המתוקנות של מפקד האוכלוסין והדיר 1995^(א).
 - 2) שינויים שחלו באוכלוסייה אחרי המפקד, על פי רכיבי הגידול של האוכלוסייה (ריבוי טבעי [לידות פחות פטירות], הגירה פנימית [שינוי כתובת] כפי שנרשמה בקובץ האוכלוסין של משרד הפנים, השתקעות ראשונה של עולים, כניסות לשם איחוד משפחות ואומדן תושבים בחו"ל).
- אומדני האוכלוסייה ביישובים כוללים אחוז גבוה של דיירי מוסדות (מעל 50% במפקד האוכלוסין והדיר 1995). נתוני דיירי המוסדות נותרו קבועים מאז המפקד האחרון.
- מספר התושבים ביישוב מתייחס לכל התושבים הגרים בקביעות בתחום שיפוטו של היישוב. אנשי צבא סדיר נכללים ביישוב שבו גרו לפני גיוסם.

האוכלוסייה המוגדרת על בסיס האוכלוסייה הקבועה (דה יורה) כוללת תושבים קבועים בעלי אזרחות ישראלית ותושבי קבע ללא אזרחות ישראלית (לרבות אלה הנעדרים מישראל פחות משנה בעת האומדן) הגרים בשטח מדינת ישראל וביישובים היהודיים באזור יהודה והשומרון.

כן נכלל אומדן של התיירים והתושבים הארעיים השוהים בישראל למעלה משנה (למעט דיפלומטים ואנשי או"ם), המבוסס על ספירת קבוצה זו במועד מפקד האוכלוסין 1995, ללא עדכון שוטף מאז. אומדני האוכלוסייה אינם כוללים את אוכלוסיית העובדים הזרים. אוכלוסייה זו נאמדה בכ-200 אלף נפש בסוף שנת 2007 (חלקם שהו בישראל פחות משנה).

16. **שם היישוב** - היישובים צוינו בשמותיהם הרשמיים בהתאם להחלטות ועדת השמות הממשלתית (למעט מספר קטן של יישובים, שעדיין לא נקבעו להם שמות רשמיים ואשר שמותיהם מופיעים בצירוף סימן *).

עד שנת 1990 נרשם שם היישוב בפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בכתיב חסר (כתיב מנוקד). החל ברשימה המעודכנת לשנת 1991, נרשמו שמות היישובים בהתאם לכללי הכתיב המלא (דהיינו: כתיב חסר ניקוד).

שמות היישובים הערביים נכתבו, בהתאם להנחיות האקדמיה ללשון העברית, על פי ההגייה בערבית הספרותית.

שמות היישובים בתעתיק לטיני מופיעים ברשימת היישובים המרכזית, המפורטת לפי סדר אלף-בית. התעתיק נעשה בהתאם לכללי האקדמיה ללשון העברית^(א) (להוציא התעתיק של ירושלים, טבריה ונצרת).

(א) בעקבות הערכת המפקד, הוגדלו תוצאות המפקד ב-45,800 נפש כבסיס לאומדני האוכלוסייה השוטפים.

(ב) התפרסמו בילקוט הפרסומים 519, האקדמיה ללשון עברית, תשי"ז, עמ' 493.

סמלים קיבוציים ומוקדי תעסוקה

מערכת הסמלים הקיבוציים המצורפת, שהוכנה בשיתוף עם המחלקה לגיאוגרפיה והמחלקה לחקלאות בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מכסה את השטחים שאינם בתחום של יישובים או של מקומות.

מערכת זו אינה נותנת סמל לכל נקודה על המפה, אלא נותנת סמל מקובץ לכל הנקודות באזור טבעי מסוים, על-פי חלוקת השטח בין המועצות האזוריות. כלומר, הנקודות בשטח של אזור טבעי הנמצאות במועצה אזורית אחת – קיבלו כולן סמל אחד, ואילו הנקודות בשטחו של אותו אזור טבעי אבל במועצה אזורית אחרת – קיבלו סמל אחר.

המערכת מתייחסת לשטחים שבתחום מדינת ישראל ולשטחים שביהודה ושומרון.

מערכת זו משמשת את העוסקים בנושאי תחבורה, תעשייה, חקלאות וכו'.

מערכת נוספת היא של סמלים אינדיווידואליים, שניתנו למוקדים גדולים של תעסוקה וחינוך (המונים בדרך כלל מעל 50 מועסקים) הנמצאים מחוץ לתחומי היישובים, ושמסודות התכנון אישרו את הקמתם. פארקים או אזורי תעסוקה הנמצאים בתחום יישוב (גם אם אינם נמצאים בתחום אחריותו של היישוב על-פי צו המועצות האזוריות) אינם מקבלים סמל אזור תעסוקה נפרד, אלא את סמל היישוב שבתחומו הם נמצאים.

רשימה נוספת זו תהיה לעזר רב לכל העוסקים בנושאים הקשורים באפיון של מקומות תעסוקה, תעשייה וחינוך, שלא נכללו ברשימות הסמלים הקיימות.

מערכות סמלים אלו, הן מערכת סמלי מוקדי התעסוקה והחינוך והן מערכת הסמלים הקיבוציים, אינן משמשות לנושאים הקשורים באוכלוסייה, ומשרד הפנים אינו משתמש בהן לצורכי מרשם התושבים.